

ACC. N:R M. 13625: 1-14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland Upptecknare: Josef Brandtning, Hovmantorp
Härad: Konga Berättare: Johan Pettersson, "
Socken: Hovmantorp Berättarens yrke: f. d. hem. ägare
Uppteckningsår: 1955 Född år 1868 i Hovmantorp

Jakt och djurfångst.

s. 1-14.

LuF 101.

Skriv endast på denna sida

13625:1.

ACC. N:R M.

L. N: 101.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUNDLuf 101
1.

Efterföljande berättelse är vad Johan Pettersson haft att för-
tälja. Å frågor som i besvarats har han icke haft något svar
att ge. Jaket har varit och är alljämnt hans stora
lidelse, och elunda idag mycket darskänkt är han ännu far-
ligt pricksäker på rörligt mål. Elunda absolut hedervärdig
och trovärdig i övrigt lär han varit ganska opålillig
ifråga om jaktstätt. Djurens lovlighet o. d. på det gätt
jakt. Nästan otaliga eller soliga äro nämligen de
otaliga berättelser om hans förlagenhet härtillman,
som hans jaktkamrater eller jaktstättsmän
brukat berätta om hans jaktbedrifter.

Han är typen för en småländsk kängubbe, som
man bör både se och höra, ja, han borde både filmas
och tagas upp på band. Hans intelligenz, humör, humör och
minnik, hans dialekt, ordval och jargong är både utmärkt
och kostbara. Samtidigt är han emellertid stolt, misslänk-
sam och ständigt på vakt mot tvivel på hans betulighet i
alla stycken, samt mot att bli gynchelbeck för någon.

" Jag har alltid varit gämn efter i jag. Började när jag var
åtta år, då fick jag en gammal ryggsäcksladdare med sänd-
ning cylindrar, som smygsladdaren i sken by lagade.
Fick hund-83. De flesta hade jag skjutit på en
jaktställning, när jag var 95, då sköt jag 78 stycken.
Varq.

Fick i Jämslämma var med i vargsbäll när
en varg föll till talen han var. Det var väl omkring
1850. Sen i Stängsmåla (Linnestad) var skall-
mästare då. Han sa till skjutarna när han
kom med sina små ynkliga bössor: Ni får bli
då inga vargskott å, ni ska kunna skjuta av den
där fallen, som var 7 tim i brösthöjd. Det säger
inte ni skallmästare till, blev svarat. Betalar ni
skottet så ska ni nog bli varse det, så skallmästare
ni salade till skottet å ferre rok som om den
hade varit åhuggen. Han tänka ryggsäck var
så stor så en kunde bära in fyra fiogar på en
gång i den.

Sånn hade rislyddar vid nätet varifrån de rusa-
de fram och stack varg, sånn fastnat i nätet,
med vargspjunt och knivar.

Rävjakt

Det var gott om räv för som man. Större som
dugde till att driva räv fanns inte hos allmänheten i
min ungdom. Nä, de flesta rävarna togs nog i sak eller
sköts vid åtel från en litet glugg i laggåren. Si rävar-
na ä så klippiska ^{ä variska} så det måste vara från en litet
glugg i laggåren, inte på slumret det gick inte, ä då
hängdes en träharr framför gluggen med pinnarna
ut, ja, det fanns de som går så ännu idag. Snek den
fick en lov ä smörja den en hade betat ä spämt
den, för annars hänte nästan viltningen ä då gick
han inte dit. Den fick en lov hänga på en pinn
medan en smorde den. Smörjan, ja den koktes
på en mängd skarpluktande ängsväxter, jag minns
sann inte alla nu, men att där var marischand ä

vårtöls å röllska det minns jag.

Eå så, ja det har jag varit med om å det gick till så, att man ringade in rören så en vissst var man hade hansen å så ställde man ut skyttar å sen var det andra som drog fram rören, han kom mestadels fram där han hade gått in i anskitet.

Gröp, ja det brukade min farfar född i Linder¹⁷⁹⁹ kala om att de fångade rören i på hans tid. Den var en 4-5 alnar djup, hållet smalare uppåt än nere men också som en vanlig grav. Den kläddes med bräder å så var det en stång i mitten, som de band hållet en levande tuppe i överändan på. Gröpen täcktes över väl med något lätt som rören fäll igjenn när den skulle lugga betet.

Röka ut rören ur lyran har jag varit med om. Man täppte till alla hål utom ingången, å i ett litet hål mitt i mot denna lände man på fyve (tjåved) eller stubintid.

Rökrista har jag tagit rören i. Det var en slags trä-

Stamma som sattes i ingångar till räbäckar. Det var ett starkt järnträdskinder i ytterväggen och en lamm i spår med ett gillat i innerväggen, som gick ner när rävnen ställde till gillat, så han blev där.

De flesta rävar som jag har tagit, utom den jag har skjutit för hund, de har jag tagit med förgiftade beten. På det sättet tog jag 13 stycken på ett år. Det går bra med mört vid å- och sjökanter, men ^{annars} bäst om man sköt en katt, tände eld på en risbäck och stekte katten på elden. Så luktede stekt fläsk för rävnen långa vägar där. Så skar man ut små bitar ur kattassarna, stekte in styck-
nen i den bitarna å strödde den lite runt omkring.

Rävlaka har jag aldrig sett någon men härt talas om den har jag.

Å så en historia om en rävgäst jag var ute på en gång omkring sekelskiftet. Jag hade på vägen ett det måste finnas en rävfamilj långt borta i skogen. En tidag för pingst hade jag två snurvar i fästvärkarna, tag hundar med

mig & gav mig iväg för att leta upp den. Jag hittade jag på
den men den höll till i en stammar & då var lägen & få
ut ungarna så jag kunde skjuta. Den dagarna höll kuguban
och jag vakt & när det blev mörkt eldade jag med ris
runt omkring. Jag sköt en skara för att locka ut
den & när jag band den på en raft var den i mörkade
efter den, men att få ut den var lägen. Tiden händer
ibland runt omkring men den kan aldrig nås. Det
blev att plucka bort stam för stam från marken &
knäppa en unge i säcken. När kuguban blev fär
svår för kuguban eller mig drack vi vatten ur en
måshåla & på eftermiddagen pingstaftan kunde
vi se oss iväg hemåt. Jag hade då åtta stora råvaror
& bära & utvulten som jag var så var det inte så
väst långa stycken jag och de gå mot slutet mellan
var gång jag måste vila mig, men så, snarare det har jag alltid
 varit. Kuguban hade den haft bud åt alla håll & spart
efter mig, ingen hade sett mig — men jag fick 64:re för skinn-
net.

Älg.

Omkring 1875 var jag på släddor på en loppad sjö hos min farbror Aug. Karlsson i Tjuggabjö, som ju gränsar till Krummen-
torps socken, då fick jag se en älg gå över där. De
konnte inte begripa vem det hättan var som hade en
sådan färg. Det var den första älgen - en ko- hänsen-
kring. Då den blev loelig, jag minns inte när den
blev det, jagades den liksom det blev färdigamma
ännu även med ett klappskott. Det första året
den var loelig fick jag ingen, men det andra året
sköt jag en för min hund i regnarbäckarna.
Jag ville inte se alla älgar på en gång, som jag har
skjutit sen dess.

Rådjur.

Det första rådjur som jag hörde talas om här i trakten
na, fick jag själv i dror för min hund när jag var 19 år.
När jag såg slagen undrade jag om det var får, fast jag visste
bestämt att hunden - en Smålandsstövare som jag köpt
1883 - inte dror får. Det var en som sett dror och som

talte om att det var en råbock. Ridsjuren jagades liksom nu med drivande hund. Själva har jag skjutit massor i min dag.

Utte.

Det var verkligen gott om utte i min barndom. Man kunde få se en 6-7 stycken i rad ibland. Jag har jagat den med ett vakteskytte vid vatturb, på spårnö och råkade ut den en skär. Utte hund.

Grävling.

Grävlingen har alltid jagats mest för späckets skull. Det användes till skor- och vagnsmärja. Den sköts mest vid gyltet vaxfråse den drövs ut med långa raftar eller råkades ut, fast den är inte god att röka ut ska jag säga för den bara stikker näsan i röven liksom när den ligger i ide. Den togs emellertid mest med särskild grävlingssax.

Vare.

Här har bara funnits den vanliga svansklare och så kamichare - jo, här har funnits, ä funns ännu, en sorts hare som heter kamichare. Den är mycket vitare hela vintern än svansklaren, men nu är den mycket sällsynt fristad.

Haren jagades mest och nästan rebart för den av hund både vid barnack och på spårsmå. Jag har alltid bara klappat i händerna eller pojat till ibland när jag velat skrämma upp hare.

Haren fångades med snårja. Si haren hoppar inte över en gärdsgård utan han går igenom den. Sedan man täppt till hålen i gärdsgården med ris å sånt, där haren brukade gå fram, satte man en snara i ett litet hål, som i täppt till. Snaran var av ^{dubbel} siktatråd å i den jag har sett var ett lekare, så att haren inte skulle kunna sno av tridarna.

Haren fångades också i karalämnar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10.

De sattes ut i hål eller gluggar i gärdsgårdar
sedan de övriga täpptes till med is eller löv. Den
bestod av en stång belagd med en sten å gyllret
med en hank utav en vidja och en fallpinne, så
att när haren rörde vid ^{den} stängsen ner på haren.
I båda fallen plågades haren illa. Jag har icke
själv haft vacker snaror eller länningar, men jag
har rivit bort alla jag har kommit på å det har
varit många, för jag har aldrig leet (förtroget)
dem.

Jüder

Ja, här har varit gott om tjäder. Den sköts vid uppflug både med och utan lund. Likaså vid spel både vår och höst. Här man sköt tjäder på natten lyddes man först upp var den slog till på kvällen, det kunde hända att man lyddes upp en 5-6 stycken. Här det så blev märkt å man skulle skjuta den borde man helst vara tre man.

En till att lysa med brandlykta - en sån där kasse
på ett skaft med fyrovet i - , en som sköt, å så
en till att vakta märket å ange den rätta fänd
riktningen till fjärdern. Man utgick från en bäff
lagd i rätt riktning, och man skulle gå mer åt
vänster visade han en gång, mer åt höger två
gångar och rakt fram tre gånger. Och man inte
hade någon till att vakta märket fick man an-
vända sig av små märkeseldar, två vid den stora
som lades ut att ange riktningen - en vid andra
ändan av stäcken - och så små eldar med jämna
mellanrum. Till eldarna användes fyrovet (fjörved).

Man sköt fjärdern även för lock. Detta skedde på
hösten innan kycklingarna kom i målrottet.
Kullen sprängdes med hund, som stax därefter
tygades ned. En timma därefter (1/4 timma för
ore) kunde man från en rishydd börja locka
genom att hämta kycklingarna, som jag alltid

ACC. N:R M. 13625^{12.}
U 7 101.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

har gjort med munnen. Då ville kullea gärna sam-
las igen å då var det bara att skjuta så många
som kom, både hämmar och hycklingarna.

Snarar använde många, fast det har jag aldrig
gjort, men plöckat bort många har jag, för jag
har aldrig leet det fångstättet. Snararna sattes
hellst ut å små fästingar i skogen där det var
mycket med bäckbärande melbär. Man tryckte
ner två käppar i marken på en 10-15 tumms av-
stånd från varandra, klyvde dem i toppen och lade
en pinne eller ännu hellre en kvist från en
buske till en tvärså i dessa klykare. I denna
tvärså band man så fast snaran av långt
kästtåg. För att hålla snaran öppen satte
man fast dem vid markkäpparna med jersgräs-
(= tallbarr), å så ströddes gärna lite enbär runt an-
king.

Orre.

Orre fanns det rätt gott om. Jag har skjutit den på "uppflag", vid spel, för lock och med hjälp av bulvan, både med användning av arkeja och utax i stället för lockpipa använde jag nummen.

Bulvan har jag alltid sett mig själv. Den ryddes av svart tyg med ett par vita fläckar vid huvudet. Det var konst med att se bulvan ska jag tala om. Den fick inte se ut som att den just ämnade flyga sin väg, för då slog inte orren till. Bulvanen, som stoppades med mjukt, fint hår, bands fast på en hög stång som fastades i Tappen på en björk, bands med en ledarsnare för annars slöt håken ofta bort den.

Orren fångades med snaror på samma sätt som fjädern.

Sjöfågel.

End är den enda sjöfågel som fångs här eller jagades här.

Anden sköts vid dess vårstreck. Känvid användes inga

andra särskilda anordningar än att man satte upp
några björkskor till skydd.

Vettar? Ja, det har jag använt mig av. Det kunde
vi ha en sex-sju rita på en gång, så lärde man
anden från båtarna i närheten av vettarna å då
slag andarna ner. Vettar gjordes av bark.

Rouffängel.

Jag har hört att Bergar fångades här så länge
här fanns några, men hur vet jag inte.

Själva har jag bara skjutit hök. Av den kunde
man skjuta alla ungarna och en av dem gamla häkar-
na, men man måste låta en av föräldrarna
leva för annars var det slut med häkjaksten innan
det jaktområdet.

man kunde locka till sig den gamla häken
genom att hämma ungarna medelst ett höblock. -
man satte en liten bit tunn björksnär i en
klyka och blåste hårt med munnen. "

14.